

Gränslös, mångbottnad och ägare av "a pink palace."
Ralph Lundsten, *elektrokungen firar femtio år som tonsättare och kompositör. Nu får han guldmedalj av regeringen.*

Ingen artist, men ändå odräglig

Ralph Lundsten: skrev första symfonin som 19-åring, och på den vägen är det

Birgitta Stolt

Saaben glider ljudlöst fram över de gula höstlöven. In på Frankenburgs väg i Saltsjö-Boo, Stockholm. En färgglad vägs skylt pekar höger: Ralph Lundsten, Andromeda studio. Skylten har samma funktion som pälsgarderoben i boken Narnia. Den är slutet på den här världen, och början på en ny värld. En sagovärld ... eller som i landet mellan dröm och verklighet, det är svårt att veta vad som är vad. Vi har kommit fram till tonsättaren och kompositören *Ralph Lundstens* rosa sagoslott; Frankenburg. Det är alldeles tyst och stilla. Om man haft ett fungerande sjätte sinne, så hade man förmodligen skyntat ett och annat troll bakom hängbjörkarna. Dörren öppnas.

– Hej, måste jag sitta härinne själv och dricka kaffe, ropar Ralph Lundsten och skrattar.

Han ger oss en varm kram och ber oss hoppa in i ett par av alla de tofflor som står uppradade i hallen. Ralph Lundstens hus är utflyktsmål för många konstföreningar. Huset rymmer en smärre konstskatt; *Arnold, Bauer, Edelfeldt* med flera. Vi sätter oss i köket, även kallat proteinlaboratoriet av Lundsten. Det vankas ekologiskt kaffe och laktosfria bullar. Lundsten sitter på högsätet vid bordet. Ovanför honom hänger en bild på the man himself, iförd kungakrona med titeln *Ralphus Rex*. Vi pratar om vilka människor och situationer som framför allt format Ralph Lundsten som människa.

– Kan man väl aldrig riktigt svara på. Jag blev inte påverkad av några vuxna i alla fall. Då får man heller inga spårar. Det fanns ingen som sa: "Det här är ett svårt yrke." Jag fick själv upptäcka livet. Jag köpte noter och började skriva, berättar han.

Nitton år gammal, år 1955, var hans första komposition klar. Musiken finns idag i Nordisk Natursymfoni nr 3, "En midvintersaga". Under tiden vi pratar byggs en scenfond av Lundstenska

tongångar upp runt vårt samtal. Tonerna verkar även snirkla sig upp i de högsta av tornrummen. I år firar han femtio år som tonsättare. Under hösten kommer han att få en gulmedalj av åttonde storleken av regeringen. Detta för hans mångåriga och omfattande verksamhet.

– Den blir fin att använda när jag krattar i trädgården, säger Lundsten som deklarerar att han inte är intresserad av medaljer.

Under dessa femtio år har hans musik använts i operor, baletter, tevefilmer, radioprogram, i filmer och som ångesthävande musik på sjukhus. Några exempel på kända baletter är: Erik XIV 1969, Gustav III 1971, Strömkarlen för Stockholmsoperan 1973 och Trolltagen 1987. På 60-talet ägnade sig även Lundsten åt filmskapande. Filmen *Hjärtat brinner* 1967, blev en kontroversiell film. Den innehöll den första riktiga kärleksscenen som gick genom censuren. Svenska Filminstitutets dåvarande chef *Harry Schein* benämnde scenerna i filmen "konstnärlig porr". Enligt Lundsten är myglaren *Erland Josephson*, som Ralph benämner honom, en av anledningarna till att han inte blev stor filmregissör. Vid ett tillfälle stod valet mellan hans och Erland Josephsons film. Lundstens film "Johannes och Huldran" hade redan ekonomiskt stöd och distributionen var ordnad i USA, Norge och Sverige. I juryn satt Erland Josephson som tydligen först röstade ned Lundstens film, men sedan reste sig och sa att han var jävig. Ralph fick aldrig göra den film som han allra mest identifierar sig med. Det var bara att satsa på musiken.

– Man kan säga att allt som jag skapat är det som jag saknat från min barndom; kärlek, ljus lycka, livsglädje. Mitt hus är byggt som min barndoms sagoslott. Jag gör musik som uttrycker detta, och inte minst mystik. Det man längtar efter ska man försöka skapa. Om alla kunde skapa det som de saknar, så skulle världen faktiskt bli lite bättre, säger han.

Enligt Lundsten fanns det inte mycket till kultur eller musik i Norrbotten där han växte upp. Först efter att han begett sig från Norrbotten till drömmarnas huvudstad Stockholm kom han i kontakt med klassisk musik. En dag hörde han *Béla Bartóks* fjärde stråkkvartett på radio; efter det var han såld. Han köpte noter och instrument och började att själv skriva en stråkkvartett. Han första elektroniska komposition kom till 1959. Han hade då köpt en rullbandspelare och börjat klippa, spela baklänges och göra rundgångsljud. Han skriver i sin självbiografi: "... att när jag en dag hade skrivit en dikt så fick jag för mig att översätta orden med adekvat ljud, skapa ett själsligt språk. När jag bytt ut alla orden mot sådana ljud så hade jag också skapat min första elektroniska komposition." Då och där upptäckte han den elektroniska musiken.

– Jag skapade det som saknades. Det är enkelt. Det går inte att göra något nyskapande med orkesterinstrument. Jag började leka med ljud, och den leken ledde till musikskapandet, säger han.

När man lyssnar till Lundstens barndomshistoria ges många nycklar till den värld han lever i idag och till den musik och konst han skapar. Ralph Lundsten föddes och spenderade de 15 första åren i Luleå, i en karg och sträng bondemiljö. Han blev till under en träff på en nyårsfest. Mamman överlämnade honom vid sju års ålder till sin syster och hennes, enligt Ralph, tyranniske man. Biologiske pappan *Torsten* träffade han första gången vid 27 års ålder. Ralph Lundstens barndom verkar ha varit fyllt av psykisk och fysisk misshandel, en lång och tråkig transportsträcka där rätten till egen identitet berövades.

– Jag kom ihåg att jag tänkte vid sex års ålder: "Nu går jag in i det stora fördunklandets tid och kommer inte ut förrän vid pensionsåldern." Barn är kloka innan de börjar skolan, säger han och småler.

Mentalt sett verkar Lundsten ha dröjt sig kvar i den Bauerska skogen. Mycket av det han skapar genom musiken, filmerna och hemmiljön andas naturväsen.

– Naturen var besjälad när jag var barn. Man trodde verkligen att det fanns rån och väsen. Man kan säga att huldran var en pinuppa och strömkarlen en manschauvinist. Alla män är ju som små pojkar. Vi drömmer nog alltid om den sagolika kvinnan. En bild som inte är verklig, säger han, lite vemodigt.

Hans fokus på kosmos och rymden kommer från, som han själv uttrycker det, frigörelsen från bondekulturen och den allt för stora fixeringen av jorden. När det kommer till kännedom om Lundsten verkar det främst vara 60-talister, nackabor, fritänkare och äldre som känner till honom. Och musikälskare, som han själv säger. Men nu verkar det även som att generation Y, 80-talisterna, börjar lägga märke till honom. Ralph berättar att en god vän nyligen på en fest upptäckte att den världskända japanska gruppen Def Jam Japan hade snott hela Lundstens låt; *Horrorscope*, vilken de rappar till. Han håller för tillfället på att stämna gruppen. Av skivbolaget har han redan fått 40 000 kronor. Ralph Lundsten säger att han är van vid att många stjäla hans musik. Han berättar att han lyssnar mycket på sin egen musik, och ofta glömmer han att det är han själv som skapat musiken.

– Ibland när jag lyssnar på musik så tänker jag; "äh, vilken vacker musik", men så kommer jag på att; "ja just det, det är ju jag som gjort den." Jag lyssnar bara på bra musik, som *Mozart* och *Debussy*. Rock, pop och schlager, det är en folksjukdom, säger han.

I dag är han 72 år, men understryker vid flertalet tillfällen att han inte känner sig äldre än sjutton. Han har under livets gång fått tre döttrar med olika kvinnor. "Mitt yrke har omöjliggjort bildandet av familj. Detta till trots har jag oförtjänt fått tre vackra döttrar. Må min släkt, mina kära vänner och kärestor förlåta mig för mitt självpåtagna värv att finna varandets ljusa kärna", skriver han i sin självbiografi. I boken finns det en bild på var och en av döttrarna.

– Jag har aldrig levt med dem. Det är för sent nu ... jag längtar då och då efter dem, berättar Ralph vemodigt.

I dag lever Ralph sedan nio år tillbaka med *Diana*, en yngre kvinna. Hon är konstnär och har gjort CD:n och bokomslaget till Ralph. De träffades första gången på ett möte arrangerat av hans fan club – *Andromeda Fan Society*. Kulturföreningen kom till efter att Lundsten haft sitt första sommarprat i Pt, 1981. Ralph återkommer ett antal gånger till hur omåttligt populärt programmet blev, att han fick 1 500 beundrabrev. Föreningen har i dag 2 100 medlemmar.

– De som lyssnar på min musik är långtare och sökare, de som gillar min musik och min livssyn. Jag uppenbarar glömda och drömda dimensioner. Jag tänker aldrig på dem i fan cluben som fans. Jag tror inte att de ser mig som en idol. Jag är ingen artist, man kan bli odräglig ändå, skriv ned det, säger Ralph.

Varje sommar bjuder kulturföreningen in till sommarfest i "slottsträdgården". Då uppträder medlemmarna i föreningen med teater, balett och musik. Nu planeras det även att göra om Lundstens hus till ett museum.

– Ja, ungefär som *Carl Larsson*-gården, säger Ralph snabbt. På gården ska det bli ett planetarium och kosmiskt café. Nackas kommunalråd *Erik Langby* håller på att få fram resurser för att skapa en stiftelse, säger han ivrigt; det märks att han gillar att prata om ämnet.

– Planetariet är min idé, det skulle också fungera som meditationsrum. Men egentligen är det en väldigt gammal idé från 90-talet, som Musikmuseet hade från början. Tanken med det är att få extraordinära upplevelser av rymden och oändligheten. Vi ska göra ett mjukt golv, inga stolar. Man ska ligga ned och titta på stjärnhimmeln och lyssna på musiken, berättar han.

Ralph Lundsten är i sig ett helt kosmos. Efter att ha träffat honom vid två tillfällen inser man att man likt kosmos inte kommer få svar på alla frågor om vem han är. Och precis som man kan få en viss känsla när man besöker ett land att man på ett eller annat sätt kommer komma tillbaka, så får man en känsla av att det inte är sista gången man ser eller hör något av Ralph Lundsten. Vi plockar ihop våra saker, tackar för oss och hoppar in i den lånade bilen. Fotografen påpekar en känsla av överklighet när vi lämnar sagovärlden ... eller den rosa villan. På vägen bort över Skurubron tittar jag ned i facket på bildörren och plockar bland cd-skivorna. I min hand håller jag en cd-skiva med *Grieg*, *Sibelius*, *Alvén* och ... Ralph Lundsten. □